

תלתא הוו, שלשה הם במנין המשנה, חשבינהו [מנה אותם] בחד.

ומעתה אפיך תרי [הוצא שנים מן המנין] ועייל תרי נסים של רב שמעיה ושל אביי, ונמצאו עשרה נסים.

ומקשינן: אי הכי שאתה מונה את שלשת נסי הפסולין כנס אחד, ומשום שמענין אחד הם, אף את נסי הבלועין נמי אף על פי דתרי הוו, חשבינהו [מנה אותם] בחד, ותמצא דחסרו להו ממנין עשרה.

ומשנינן: איכא נמי נס אחריתי שנעשה במקדש.

דאמר רבי יהושע בן לוי: נם גדול היה נעשה בלחם הפנים שהיה הלחם חם וטרי בשעת סלוקו מן השולחן בשבת, כפי שהיה בשעת סדורו על השולחן בשבת שעברה, שכן נאמר בו [בספר שמואל א' כ"א ז'] "לשום לחם חום ביום הלקחו", ומעתה, לכשנוסיף נס זה למנין נמצאו עשרה נסים.

ומקשינן: ותו ליכא נסים?

והאמר רב לוי: דבר זה מסורת בידינו מאבותינו ששטח מקום הארון שהיתה מדתו אמתיים וחצי על אמה וחצי, אינו ממעט מן המדה של קודש הקדשים שהיה עשרים אמה על עשרים אמה.

שכן שנינו בברייתא: ארון שעשה משה יש לו עשר אמות ריוח אור לכל רוח.

הרי שלא היה מקום הארון ממעט כלום משטח בית קודש הקדשים.

וכן אמר רבנאי אמר שמואל: עובי גוף

הכרובים שעשה שלמה בכית המקדש והעמידם על הארץ אצל הארון, בנם היו עומדין, שכנפי הכרובים לבדם היו פרושים מקיר אל קיר, וממלאים את כל חלל קודש הקדשים, ולא נשתייר מקום לעובי הגוף, ובעל כרחך שעובי הגוף אינו ממעט מן המדה.

ומשנינן: תנא דמשנה ניסי דבראי [נסים שנעשו מחוץ לבית] קא חשיב במנינו, לפי שמפורסמים וידועים הם לכל, אבל ניסי דגואי [אותם נסים שמבפנים] לא קא חשיב.

ופרכינן: אי הכי נס זה של לחם הפנים שנשאר חם כבשעת נתינתו, לא היה לו למנות, דהרי נמי ניסי דגואי [נס שבפנים] הוא.

ומשנינן: נס זה של לחם הפנים אף הוא מניסי דבראי הוא.

דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב בענין לחם הפנים [ויקרא כ"ד ו'] "ושמת אותם שתים מערכות שש המערכת על השלחן הטהור לפני ה'". ממה שהקפידה בו תורה שיהיה "טהור", מכלל [משמע] שהוא יכול להיות טמא.

והלא השולחן כלי עץ העשוי לנחת הוא, כא-ב שהרי אין שימוש על ידי טלטול ממקומו, אלא במקומו הוא קבוע.

וכל כלי [עץ] העשוי לנחת אינו מקבל טומאה, שהקיש הכתוב טומאת כלי עץ לטומאת שק, ודרשו מה שק שימוש כשהוא מיטלטל מלא וריקן, אף כלי עץ אין תורת כלי עליו לקבל טומאה, אלא אם הוא עומד להיטלטל מלא וריקן.

ומשום שאינו מקבל טומאה, אף חוצץ בפני הטומאה, אם סתם בו פתח שלא תעבור הטומאה דרכו, ואם כן איך יכול השולחן להיות טמא.

אלא מלמד שהיה השולחן מיטלטל מפני שברגלים היו מגביהין אותו כדי להראות את חומו של לחם הפנים לעולי רגלים, והיו אומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום, שעושה לכם נס שנשאר הלחם חם בשעת סילוקו כפי שהיה בשעת סידורו. שנאמר "לשום לחם חום ביום הלקחו".

ולכן נמנה נס זה בין עשרה הנסים, שכן אף נס זה נראה מבחוץ.

ומקשינן עוד: ותו ליבא נסים במקדש?

והאמר רב אושעיא: בשעה שבנה שלמה את בית המקדש, נטע בו כל מיני עצי מגדים של זהב, והיו עצי הזהב הללו מוציאין פירותיהן בזמנן, כאילו היו עצי פרי ממש, וכשהיתה הרוח מנשבת בהן היו הפירות נושרין, שנאמר [תהלים ע"ב ט"ז] "ירעש כלבנון פריו", ו"לבנון" הוא בית המקדש, שהיו פירותיו אלו רועשים על ידי הרוח הנושבת בהם.

וכשנכנסו נכרים להיכל להחריבו, יבש האילן, שנאמר [נחום א' ד'] "ופרח לבנון אומלל", ועתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לפריחתן, שנאמר [ישעיה ל"ה ב'] "פרח תפרח ותגל, אף גילת ורנן, כבוד הלבנון נתן לה".

ומשנינן: ניסי דקביעי במקומם, ולא על ידי מאורעות ומעשים שנעשו במקדש, לא קא השיב התנא במנינו.

ומסקינן: השתא דאתית להכי שלא מנה התנא נסים הקבועים ועומדים במקדש, יתיישב גם מה שלא מנה נסי מקום הארון והכרובים, שהרי אלו נמי ניסי דקביעי נינהו.

אמר מר: ועשן המערכה אפילו כל הרוחות שבעולם באות ומנשבות בו אין מזיזות אותו ממקומו.

ותמהינן: ומי הוה עשן עולה מאש המערכה, והתניא: חמשה דברים נאמרו באש של המערכה, היתה נראית רבוצה כארי, וברה [ברורה] כחמה, ויש בה בשלהבת שלה ממשות בשונה מכל שלהבת שבעולם שאין בה ממשות, ואוכלת דברים לחין כמו שאוכלת דברים יבשין, וכן אינה מעלה עשן.

ומשנינן: כי קא אמרינן שהיה עשן עולה מאש המערכה, בחלק האש דהדיוט הוא, ולא באש שירדה מן השמים שעליה שנינו בברייתא שאינה מעלה עשן.

דתניא: נאמר בתורה "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח", ולמדנו מזה שאף על פי שהאש של המזבח היתה יורדת מן השמים, מכל מקום מצוה להביא אש גם מן ההדיוט, ולהניחה אצל האש שירדה מן השמים, ואש זו העלתה עשן.

למדנו בברייתא שהיתה אש המערכה נראית רבוצה כארי.

ופרכינן: והתניא: אמר רבי חנינא סגן הכהנים: אני ראיתי לאש המערכה והיתה נראית רבוצה כדמות כלב רובץ.

ומשנינן: לא קשיא: כאן — שאמרו שנראית רבוצה כארי — במקדש ראשון

נראתה כן, וכאן — שראה אותה רבי חנינא סגן הכהנים רבוצה ככלב — במקדש שני היה.

ופרכינן: וכי במקדש שני מי הואי אש מן השמים?

והאמר רב שמואל בר אינאי: מאי דכתיב בפסוק כשאמר הנביא לבוני בית שני "עלו ההר והבאתם עץ ובנו הבית וארצה בו ואכבד אמר ה'", והרי קרינן "ואכבדה" בה"א, ומאי שנא דנכתב מחוסר ה"א?

אלא שחסרון ה"א לרמז באה, על אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון לבין מקדש שני, ואלו הן:

ארון וכפורת וכתובים שלא היו במקדש שני לאחר שגנזם יאשיהו המלך בסוף ימי הבית שני, וכן אש מן השמים שירדה לבית הראשון ולא לבית השני וכן השכינה לא שרתה בבית השני, וגם רוח הקודש לא היתה בנביאים מתחלת הבית השני, ואורים ותומים שבתוך החושן.⁽⁶⁷⁾

ומשנינן: אמרי, אין, אכן האש עצמה מיהרה חזרה. אלא דפיועי לאכול את הקרבנות לא מסייעא, ורק האש שהוסיפו מן ההדיוט היתה אוכלת את הקרבנות.

תנו רבנן: שש מיני אשות הן:

יש אש שאוכלת ואינה שותה. ויש ששותה ואינה אוכלת. ויש שאוכלת ושותה, ויש

אש שאוכלת אפילו דברים לחין כיבשין, ויש אש שהיא דוחה אש אחרת, ויש אש שאוכלת אש.

ומפרשינן: יש אש שאוכלת ואינה שותה, הא אש דידן שאינה שורפת אלא דברים מוצקים.

אש ששותה ואינה אוכלת, זו אש הקודחת בגופם דחולין במחלת הקדחת, שגורמת לגופם להתייבש ולהזדקק לשתיית מים, בלא חשק לאכול.

אש שאוכלת ושותה, זו אש דאליהו הנביא שנפלה מן השמים על המזבח שבנה בהר הכרמל ואכלה את העולה והעצים והעפר והאבנים, ואף היתה שותה, דכתיב שם "ואת המים אשר בתעלה לחכה".

אש שאוכלת דברים לחין כשם שאוכלת דברים יבשין, זו אותה אש דמערכה של המזבח שהיתה אוכלת גם בשר לח והיה נעשה כגחלים.

יש אש דוחה אש, זו אש דגבריאל המלאך שהוא שר של אש, וירד להציל את חנניה מישאל ועזריה, כשהשליכן נבוכדנצר לכבשן האש, ובאשו דחה את אש הכבשן מבפנים וציננו, והקדיח את הכבשן מבחוץ לשרוף את זורקיהם.

ויש אש אוכלת אש, זו אש דשכינה, דאמר מר: בשעה שבקש הקדוש ברוך הוא לבראות את האדם, ואמרו המלאכים לפניו

67. נחלקו הראשונים אם לא היו האורים והתומים בכלל, או שהיו, דבלאו הכי אין החושן כשר, והוי הכהן גדול מחוסר בגדים, אלא

שבהעדר רוח הקודש לא היה הכהן נשאל באורים ותומים.

גשמים כפי הראוי, הן שתהיה תבואה במדה ראויה, והן שיהיו הפירות משתמרים כראוי, ועל ידי זה נמכרים הפירות במחיר בינוני, וריוח הוא הן לבעלי הבתים והן לעניים.

ואם נטה העשן כלפי מערב על ידי שהיתה רוח מזרחית מנשבת בו, היו הכל עצבין, שרוח מזרחית מייבשת את הזרעים ומונעת את הגשמים, וגורמת לשנת בצורת.

והרי לנו מדברי רבי יצחק בר אבדימי שהיה עשן המערכה נוטה לצדדים על ידי הרוחות, וקשה מהברייתא שלמדנו שאין הרוחות מזיזות אותו ממקומו.

ומשנינן: דאזיל העשן ואתי כדיקלי, [כעצי דקל] המתנועעים ברוח, ואיברורי לא הוה מיבדר — שלא היה העשן מתפזר על ידי הרוח.

אמר מר: נטה העשן כלפי מזרח הכל שמחין, ואם נטה כלפי מערב הכל עצבין, והרי שרוח מערבית יפה היא לעולם ואילו רוח מזרחית קשה היא.

ורמינהו: רוח מזרחית לעולם היא יפה, ומערבית לעולם קשה.

רוח צפונית יפה היא לחטין בשעה שכבר הביאו שליש מגידולם, שכבר אינם צריכים לגשמים מרובין, וקשה היא לזיתים בזמן שהן חונטין, שאז צריכים הם לריבוי גשמים.

ואילו רוח דרומית הגורמת לריבוי גשמים קשה היא לחטין בשעה שהביאו שליש, ויפה היא לזיתים בזמן שהן חונטין.

ואמר רב יוסף ואיתימא מר זוטרא: וסימניך

”מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו”, הושיט הקדוש ברוך הוא את אצבעו ביניהם, ושרפן.

למדנו בברייתא:

ועשן המערכה, אפילו כל הרוחות שבעולם באות ומנשבות בו, אין מזיזות אותו ממקומו.

ופרכינן: והאמר רבי יצחק בר אבדימי: לפי שבחג הסוכות נידונים על המים, וביום טוב האחרון הוא יום שנחתם בו גזר דינם של הגשמים שירדו באותה שנה, לפיכך במוצאי יום טוב האחרון של חג הסוכות, היו הכל צופין לעשן המערכה, שנעשה בו סימן, על ידי הרוח שהיתה מנשבת בו, איך נגזר הדין.

אם היה העשן נוטה כלפי צפון, מפני שרוח הבאה מכוון דרום היתה מנשבת בו, היו העניים שמחין, ובעלי הבתים היו עצבין, מפני שרוח דרומית גורמת שיהיו גשמי השנה מרובין יותר מדאי, ומתוך כך יהיו פירותיהן של בעלי הבתים מרקיבין, ואין כדאי להם להחזיקם באוצרות, ולכן הם מוכרים בזול ומרויחין העניים.

וכשנטה העשן כלפי דרום על ידי רוח צפונית שהיתה מנשבת בו, היו העניים עצבין ובעלי הבתים היו שמחין, מפני שרוח צפונית גורמת שיהיו גשמי השנה מועטין, ומשום כך יהיו פירותיהן של בעלי הבתים משתמרין היטב באוצרות, ואין מוכרים את הפירות עד שעת היוקר.

ואם נטה העשן כלפי מזרח על ידי שהיתה רוח מערבית מנשבת בו, היו הכל שמחין, שרוח מערבית שקולה היא, וגורמת שירדו

ראשון לתוך ארבע אמות העליונות של הכבש סמוך למזבח — זכה לתרום את הדשן.

ואם היו שניהן שוין, שהיו שני כהנים הגיעו לתוך הארבע אמות כאחד, שניהם לא זכו. ועושיין גורל בין כל הכהנים⁽³⁾.

וכך היתה ההגדלה —

הממונה על הגורלות שבמקדש אומר להן: הצביעו!

דהיינו, הוציאו אצבעותיכם כדי למנות האצבעות.

[ומבואר בגמרא שהכהנים היו עומדים במעגל סביב והממונה היה נוטל מצנפת מראשו של אחד מהם להודיע שממנו מתחיל הגורל. ונוקב במספר מסויים הגדול בהרבה ממספר הכהנים הנמצאים שם. כגון מאה או ששים⁽⁴⁾ ומתחיל למנות את האצבעות מאותו כהן שנטל מצנפתו מראשו, וסובב והולך, ומונה וחוזר חלילה עד סוף המנין. והכהן שהמנין הסתיים אצלו הוא הזוכה].

לידע איזו רוח יפה לחטין ואיזו לזיתים, שלחן שהיה במקדש, שהיה עליו לחם הפנים העשוי מחטין, היה בצד צפון, והמנורה שהדליקו בה בשמן זית, היתה בדרום, האי רוח צפונית, מרבה [מגדלת] חטין הראויין לשולחן, שהיה עומד בצד דידה.

הדרן עלך שבעת ימים

פרק בראשונה

מתניתין:

כב-א בראשונה, בתחילה, לא תיקנו גורל [“פייס”⁽¹⁾] לתרומת הדשן, אלא כל מי שרוצה לתרום את המזבח והוא כהן מבית אב שעובד במקדש באותו יום, היה תורם.

ובזמן שהן מרובין, שיש הרבה כהנים הרוצים לתרום, כך היו עושיין: רציין ועוליין בכבש של המזבח⁽²⁾, שארכו שלשים ושתים אמות.

וכל הקורם את חבירו בארבע אמות, שהגיע

3. שהרי אי אפשר לערוך גורל האמור להלן בשני כהנים בלבד, שאז ידעו מראש מי הזוכה. שאם יקבעו מספר לא זוגי יזכה הכהן הראשון שהתחיל ממנו המנין, ואם יקבעו מספר זוגי יזכה הכהן השני. תוספות יום טוב.

4. רש"י. ובתוס' ישנים כתב שלא הממונה היה נוקב במספר אלא אחר והממונה לא היה יודע את המספר שהוחלט עליו כדי שלא יבוא לידי רמאות לעשות באופן כזה שהגורל יפול על מי שהוא חפץ בו.

1. מלשון פיוס, שנעשה כדי שתתפייס דעתם בכך ולא תהא קנאה ביניהם. מאירי.

2. בירושלמי מבואר שאסור לכהנים לרוץ על הכבש אלא ללכת עקב בצד אגודל. שנאמר “לא תעלה במעלות על מזבחי”. וצריך לומר כאן שלא היו רציין ממש אלא ממהרין בהילוך עקב בצד אגודל. או שהירושלמי מיירי רק בשעת עבודה כגון בהולכת אברים לכבש. אבל שלא בשעת עבודה מותר לרוץ. תוס' הרא"ש.